

l'embryon humain. *Bull. Ass. Anat. (Nancy)* 50, 682; (1966) A quick, faultless and inexpensive method for sharpening microtome knives. *Acta anat. (Basel)* 65, 322; (1970/71) A case of heart septum defect in a human embryo of 27 mm C. R. length, as a helpful record in studying the components participating in heart septation. *Acta morph. neerl.-scand.* 8, 161; (1971) A method for ultra-thin sectioning of microscopical structures in a predetermined direction. *Acta morph. neerl.-scand.* 9, 13; (1973) Reconstructive morphology — Possibilities and limitations. *Acta morph. neerl.-scand.* 11, 263. — LOS, J. A. en E. VAN EIJNDTHOVEN (1972) Electronmicroscopical study of the fusion of the atrioventricular endocardial cushions in the embryonic chick heart. (Proceedings 95th meeting Anat. Assoc.) *Acta morph. neerl.-scand.* 10; (1973). The fusion of the endocardial cushions in the heart of the chick embryo. *Z. Anat. Entwickl.-Gesch.* 141, 55. — LOS, J. A. en W. VAN DE ROEMER (1972a) The motility of the truncus ridges and the atrioventricular endocardial cushions in the chick embryo. *Acta morph. neerl.-scand.* 10, 393; (1972b) *Een cinematografisch onderzoek naar de vorm en functie van het embryonale kippehart na 3, 4 en 5 dagen incubatie.* Amsterdam. — TANDLER, J. (1913) Anatomie des Herzens. In: K. BARDELEBEN, *Handbuch der Anatomie des Menschen*, Bd. 3, Abt. 1. Fischer, Jena. — WENINK, A. C. G. (1971) *Some details on the final stage of heart septation in the human embryo.* Proefschrift Leiden; (1972) De sluiting van de laatste interventriculaire communicatie in het embryonale hart. *Ned. T. Geneesk.* 116, 1812.

Amsterdam, februari 1976

J. A. LOS

Het overlijden van Francisco Franco

In ingezonden stukken van SCHULTE (1976) en KRAUS (1976) klinkt het bezwaar dat ik mijn commentaar baseer-

de op kranteberichten. In zijn algemeenheid heeft men daar natuurlijk volkomen gelijk aan. Anderzijds bedenke men dat deze persberichten nu juist de enige bron van informatie waren en dat zij door hun uitvoerigheid en detaillering aanleiding gaven tot tal van vragen zowel bij leken als bij medici.

De opmerking van collega SCHULTE dat wij wel weten „hoe zulke berichten tot stand komen, met name in autoritair geregeerde landen” lijkt mij weinig ter zake. De journalistieke verslaglegging was zo zorgvuldig dat men er zonder veel moeite een herkenbare en hanteerbare historia morbi door verkreeg, een ziektegeschiedenis die alleszins de moeite van bespreking waard was. Daarbij had ik weinig behoefte aan speculatieve overwegingen zoals die van collega KRAUS, aangaande „de uitdrukkelijke wens van de patiënt” of „het systeem . . . eiste verlenging van het sterven om voorbereiding voor opvolging en uitvaart . . . te treffen”. Over deze zaken was en is mij volstrekt niets bekend. Uit de gepubliceerde gegevens over de casus kon men mijns inziens niet anders concluderen dan dat de medische c.q. chirurgische behandeling over het doel heenschoot toen men niet het moment herkende waarop de geavanceerde techniek bij deze oude patiënt ging leiden tot geprotraheerd sterven. Het gaat hier om een actueel medisch probleem dat voor veel artsen nog betrekkelijk nieuw is, maar dat zij toch zullen moeten leren beheersen. Daarbij komt het niet aan op het hanteren van „vuistregels”, maar op zorgvuldige overweging van de indicaties en contra-indicaties die bij iedere individuele patiënt aan de orde zijn.

Ik ben het met collega SCHULTE eens dat betweterij en kunstfout zwaar beladen woorden zijn. Ik heb ze met opzet gebruikt, want inderdaad zijn in deze problematiek de marges bijzonder smal.

Literatuur: KRAUS, H. R. (1976) *Ned. T. Geneesk.* 120, 446. — SCHULTE, J. E. (1976) *Ned. T. Geneesk.* 120, 446.

Amsterdam, maart 1976

G. DEN OTTER

BERICHTEN

Buitenland

AUSTRALIË

Thyreotoxycose door jodium in voedsel. In 1964 vond in Noord-Tasmanië een significante stijging plaats van de incidentie van thyreotoxycose, vooral in de leeftijdsgroep boven de veertig jaar. In 1966 ontstond een epidemie van thyreotoxycose als gevolg van de toevoeging van jodium aan het brood, een methode toegepast ter bestrijding van krop. De frequentiestijging in 1964 moet het gevolg zijn geweest van het gebruik van jodofloor-desinfectantia in veehouderijen. Bij dit gebruik kan het niet anders of er komt jodium in de melk terecht. Ook in 1971 was er een (geringe) toename van thyreotoxycose door vermeerderd gebruik van jodoforen. (In 1954 is in dit Tijdschrift een artikel van E. VAN LEEUWEN verschenen over een verhoogde incidentie in Nederland.) De incidentietoename in Tasmanië is in het *British medical Journal* (14 febr. bl. 372) beschreven door STEWART en VIDOR. Hoewel de incidentie drie jaar lang het dubbele van de vroegere bedroeg, werd ze aanvankelijk

niet opgemerkt; jodoforen zijn zes jaar lang gebruikt aler men ging inzien dat ze de oorzaak waren van voedselbesmetting met jodium. STEWART en VIDOR wijzen op het probleem dat zich voordoet als enerzijds jodium moet worden toegediend ter preventie van krop, terwijl anderzijds ten gevolge van de ingestie van jodium thyreotoxycose kan ontstaan.

DUITSLAND (B.R.)

Alcoholconsumptie. Ten aanzien van het gemiddelde alcoholgebruik per inwoner (kinderen inbegrepen) neemt West-Duitsland de derde plaats in op de wereldranglijst. Jaarlijks besteedt de bevolking 30,4 miljard DM aan alcoholica, dat is 490,60 DM per persoon. In het jaar 1973 werden ruim negen miljard liter bier, bijna anderhalf miljard liter wijn, bijna 493 miljoen liter brandewijn (van 38 pct) geconsumeerd, hetgeen neerkomt op 12,5 liter zuivere alcohol per persoon. Wat bier betreft, staat Duitsland op de eerste plaats van de ranglijst. Aan accijns op alcoholica ontving de staat in 1973 in totaal 4,774 miljard DM. Volgens voor-